

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO TEISĖS MOKYKLA

Viešoji įstaiga, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius,
tel. (8 5) 271 4561, el. p. tm@mruni.eu, www.mruni.eu, PVM mokėtojo kodas LT119517219.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 111951726.

Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija
l.juchniene@tm.lt

2023-03-
į 2023-02-21

Nr.24T(11.21-20401)-
Nr. 23-2299

DĖL PASTABŲ IR PASIŪLYMŲ DĖL TEISĖS AKTO NR. 23-2299 „LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 39-2, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72-2, 72-3, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 98, 244 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 6-1, 27-1, 40-1, 58-1, 72-5, 72-6, 72-7, 72-8 STRAIPSNIAIS“ ĮSTATYMO PROJEKTO

Atsakydami į 2023 m. vasario 21 d. raštą Nr. 23-2299 „Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 39-2, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72-2, 72-3, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 98, 244 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 6-1, 27-1, 40-1, 58-1, 72-5, 72-6, 72-7, 72-8 straipsniais įstatymo projekto (toliau – projekto) teikiame šias pastabas bei pasiūlymus. Rengėjas: Mykolas Romeris universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso instituto doc. dr. Tomas Girdenis, cituojant prašome nurodyti autorių.

1. Dėl Projekto 2 straipsnio. **BK 8 straipsnio pakeitimas**

Pateiktam pasiūlymui pastabų neturime. Tačiau papildomai atkreipiame dėmesį į kitą problemą, kuri kyla iš dabartinio Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 8 straipsnyje įtvirtinto reguliavimo. Šiuo metu BK 6 straipsnyje yra įtvirtintas valstybės interesų apsaugos principas, pagal kurį yra numatoma galimybė patraukti baudžiamojon atsakomybėn užsieniečius už užsienyje padarytus nusikaltimus Lietuvos valstybei. Šiam principui kartu su kitais įstatymų galiojimo erdvėje principais yra taikoma abipusio draudžiamumo/ baudžiamumo taisyklė (įtvirtinta BK 8 straipsnyje). Esant dabartiniam geopolitiniam kontekstui, siūlytina atsisakyti abipusio draudžiamumo/ baudžiamumo taisyklės taikymo BK 6 straipsniui. Lietuvos Respublikos valstybingumas turi būti saugomas nepriklausomai nuo priešiškos valstybės teisinio reguliavimo ypatumų.

2. Dėl Projekto 5 straipsnio. **BK 25 straipsnio pakeitimas**

Bendrininkavimo formų išskyrimas 25 straipsnyje iš esmės yra siejamas su padidintu tų formų pavojingumu. Pagal dabartinį reguliavimą bendrininkų grupė nuo paprasto bendrininkavimo išsiskyrė tuo, kad buvo būtinas bent dviejų vykdytojų dalyvavimas nusikalstamos veikos padaryme. Net ir dabartinis reguliavimas kelia abejonių dėl tokio bendrininkavimo padidinto pavojingumo, ne visais atvejais dviejų vykdytojų dalyvavimas sąlygodavo didesnę pavojingumą. Nepaisant to, kad dabartinis reguliavimas yra diskutuotinas, tačiau jis turi tam tikrą pagrindą. Siūlomas pakeitimas numato bet koki bendrininkavimą pripažinti pavojingesniu. Tačiau tam nėra jokio pagrindo. Pavyzdžiui, sunku net įsivaizduoti, kaip padėjėjo dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, suteikiant nusikalstamos veikos įrankius ar priemones, parodo didesnę veikos pavojingumą. Juo labiau, reikia nepamiršti, kad

bendrininkų grupė yra ir kvalifikuojantis požymis seksualiniuose nusikaltimuose (BK 149 str. 2 d., 150 str. 2 d.). Jeigu pagal dabartinį reguliavimą galima suprasti tokį veikų pavojingumą (dviejų asmenų tiesioginis dalyvavimas seksualiniame nusikaltime labiau palaužia nukentėjusiojo valią, sukelia didesnę pažeminimą ir t.t.), todėl po minėto pakeitimo šių kvalifikuojančių požymių išskyrimas praras prasmę. Taigi siūlomam BK 25 straipsnio pakeitimui nepritartina.

3. Dėl Projekto 7 straipsnio. **Kodekso papildymas 27¹ straipsniu**

Siūlymas Baudžiamajame kodekse spręsti su nusikalstamų veikų daugeto problematika susijusius klausimus iš esmės yra sveikintinas. Tačiau nusikalstamų veikų daugetas yra itin sudėtingas baudžiamosios teisės institutas. Netinkamas šio klausimo išsprendimas įstatyme gali turėti labai rimtų pasekmių teismų praktikai. Tad pirminis siūlymas būtų atidėti šio klausimo įtraukimą į Baudžiamąjį kodeksą ir sudaryti mokslininkų bei praktikų darbo grupę šiam klausimui išanalizuoti ir tik tada, remiantis šios darbo grupės rezultatais imtis Baudžiamojo kodekso pakeitimų.

Siūloma BK 27¹ straipsnio redakcija turi labai daug neapibrėžtumų ir neaiškumų:

- 1) Realiosios sutapties apibrėžimas yra nekonkretus bei turi beprasmiškų požymių:
 - a) Apibrėžime yra vartojamas požymis „paprastai esant tarp jų laiko tarpui“. Toks realiosios sutapties požymio formulavimas kelia labai daug neapibrėžtumo. Ką reiškia „paprastai“? Kokiais kriterijais remiantis „laiko tarpas“ bus būtinas požymis, o kada ne? Kaip tai padės realiąją sutaptį atriboti nuo idealiosios sutapties?
 - b) Apibrėžime taip pat vartojamas požymis „padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, numatytų tuose pačiuose ar skirtinguose šio kodekso straipsniuose ar jų dalyse“. Šis požymis neturi jokios paskirties. Teiginys, kad dvi veikos yra numatytos tame pačiame ar skirtinguose straipsniuose yra beprasmis, nes tokiu būdu iš esmės yra naudojamas trečiojo negalimojo dėsniš. Tad visiškai nėra prasmės išvardinti kokiuose straipsniuose numatytos šios veikos. Kaip požymį užtektų išskirti faktą, jog „padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų“. Visa kita yra savaime suprantama.
- 2) Idealiosios sutapties apibrėžimas taip pat turi daug neaiškumų:
 - a) Iš projekto autorių pateikto siūlymo susidaro įspūdis, kad yra bandoma grįžti prie klasikinio idealiosios sutapties aiškinimo, kai viena veika yra realizuojamos kelios sudėtys. Tačiau taip yra atsisakoma teismų praktikoje jau gana senokai nusistovėjusios platesnės idealiosios sutapties interpretacijos, sutinkamai su kuria idealioji sutaptis yra galima ir tais atvejais, kai padaromos kelios tarpusavyje glaudžiai susijusios veikos (konkretūs kriterijai dėl glaudžios sąsajos teismų praktikoje dar nėra nusistovėję, sprendimai nėra itin nuoseklūs).
 - b) Kartu numatomas ir reikalavimas, jog kelios veikos būtų padaromos „tuo pačiu laiku“. Tai ir vėl neatitiktų naujesnės platesnės idealiosios sutapties sąvokos vartojamos teismų praktikoje, pagal kurią teismai idealiąją sutaptį nustato ir tais atvejais, kai veikas skiria net kelių mėnesių laiko tarpas.
 - c) Naujoji teismų praktikoje naudojama idealiosios sutapties sąvoka yra kritikuotina dėl savo nenuoseklumo, skirtingo taikymo skirtingų kategorijų bylose, tačiau ar įstatymų leidėjui yra siūloma kardinaliai nuo jos nukrypti? Toks variantas tikrai yra galimas, tačiau tam reikia rimtų diskusijų, kuriomis būtų sprendžiama, ar grįžti prie senosios idealiosios sutapties sampratos ar sukurti naują (nebūtinai perkeltant teismų praktikoje įsigalėjusį jos variantą).
- 3) Tęstinės veikos apibrėžimas taip pat yra kritikuotinas:
 - a) Kaip pirmas tęstinės veikos požymis yra išskiriama tai, kad asmuo „padaro dvi ar daugiau tame pačiame šio kodekso straipsnyje nurodytų nusikalstamų veikų, iš kurių kiekviena, vertinama atskirai, atitinka tą pačią šio kodekso straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką“. Tęstinės veikos atskiri veiksmai kaip taisyklė atitinka tą patį BK straipsnį, tačiau retais atvejais, dėl veiksmų visumos nusikaltimas gali peraugti į sunkesnę, o tada atskiri tęstinės veikos veiksmai gali ir neatitikti to paties straipsnio. Pavyzdžiui, iš sveikatos sutrikdymų peraugti į nužudymo veiksmus, iš vagystės peraugti į plėšimo veiksmus ir t.t.
 - b) Siūlomame įstatymo variante taip pat minima, kad „nusikalstama veika gali būti pripažinta tęstine ir tais atvejais, kai vienas ar keli atskiri veiksmai ar neveikimas atitinka administracinio

nusižengimo požymius, tačiau jų visuma atitinka šiame kodekse įtvirtintą nusikalstamą veiką“. Tokia formuluotė taip pat nėra visa apimanti, nes atskiri veiksmai gali atitikti ne tik administracinio nusižengimo požymius, bet, pavyzdžiui, gali sudaryti ir drausmės pažeidimo požymius, kurių visuma jau galėtų būti vertinama kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas tarnyba (BK 228 str.).

- c) Įstatymo projekte taip teigiama, jog tęstinės veikos atveju atskiras veikas „jungia vieninga kaltės forma“. Šį siūlymą galima vertinti kaip progresyvų, tačiau ne visiškai tikslų. Džiugu, kad siūloma nuo „vieningos tyčios“ požymio pereiti prie platesnio „vieningos kaltės formos“ požymio. Akivaizdu, kad tęstinė nusikalstama veika gali būti padaroma ir neatsargiai, tai *de facto* yra pripažinusi ir teismų praktika. Tačiau formuluotė „vieninga kaltės forma“ yra klaidinanti. Manytina, kad tęstinės veikos požymiu reikėtų laikyti tai, kad atskirus veiksmus jungia vieningas kaltės turinys. Tos pačios kaltės formos buvimas neparodo tęstinumo. Todėl siūlytina vartoti arba tiesiog „vieningos kaltės“ požymį, arba šį požymį konkretizuoti iki „vieningo kaltės turinio“.
 - d) Tęstinės veikos apibrėžime ir vėl vartojamas itin nekonkretus laiko požymis – „jos laiko atžvilgiu viena nuo kitos nenutolusios“. Tačiau tokio požymio išskyrimas yra visiškai beprasmis. Nėra tekę matyti nei vienos bylos, kurioje esant visiems tęstinės veikos požymiams, laiko požymis būtų nulėmęs tęstinės veikos nuneigimą. Laiko tarpas tarp veiksmų yra tik priemonė vieningai kaltei pagrįsti, tačiau tai niekaip negali būti laikoma savarankišku požymiu. Juo labiau, kad toks požymio išskyrimas yra labai reliatyvus. Teismų praktikoje pasitaiko bylų, kuriose kelių minučių laiko tarpas yra ilgas, o metų laikotarpis yra trumpas. Tad tokių nekonkrečių požymių išskyrimas yra neprasmingas.
 - e) Sveikintinas ir bandymas įtraukti naują, teismų praktikoje paprastai pripažįstamą, požymį, jog veika nukreipta į „tapatų šio kodekso saugomą objektą“. Tačiau tokio požymio įtvirtinimas kartu su teiginiu „paprastai“ vėlgi sukelia nepagrįstą neapibrėžtumą bei neaiškumą. Natūraliai ir vėl kyla klausimai: kada šis požymis turi būti taikomas, o kada – ne? Siūlytina atsisakyti tokių požymių kaip „paprastai“ vartojimą teisiniuose apibrėžimuose.
- 4) Kartu atkreiptinas dėmesys, kad pabandžius apibrėžti kai kurias nusikalstamų veikų daugeto sąvokas, kita dalis problemų be aiškių motyvų liko nepaliesta. Štai, laikantis nuoseklumo reiktų apibrėžti trunkamąją nusikalstamą veiką (išsprendžiant su ja susijusias problemas, pavyzdžiui trunkamosios veikos pabaiga neveikimo atveju), sudėtinę nusikalstamą veiką. Svarstytinas ir normų konkurencijos klausimo apibrėžimas baudžiamajame kodekse. Tačiau, kaip ir minėta anksčiau visi šie klausimai yra itin sudėtingi ir tinkamam jų išsprendimui reikalingas itin kruopštus dėmesys.

4. Dėl Projekto 18 straipsnio. **47 straipsnio pakeitimas**

Sveikintinas siūlymas baudą juridiniams asmenims susieti su jo pajamomis. Tačiau kuriant naujas baudos skyrimo taisykles neišvengta nesusipratimų. Štai, visiškai neaišku kas norima pasakyti teiginiu – „šiuo atveju, maksimali skirtina baudos bausmė negali būti mažesnė negu 100 000 MGL“?

5. Dėl Projekto 23 straipsnio. **55 straipsnio pakeitimas**

Siūlomi BK 55 straipsnio pakeitimai yra pernelyg teismų laisvę ribojantys:

- 1) Imperatyvi nuostata, kad „pirmą kartą teisiamam už nesunkų nusikaltimą, teismas skiria su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes“ neturi realaus pagrindo. Visiškai neaiškus tikslas taip apiboti teismų laisvę tinkamai įvertinti veikos pavojingumą. Ar tikrai 5 kartą teisiamas asmuo, išnykus teistumui turi turėti tokią privilegiją? Be to, pagal tokį reguliavimą teismas atsidurtų aklavietėje nuteisdamas asmenį už privertimą lytiškai santykiauti (BK 151 str. 1 d.). Pagal siūlomą BK 55 straipsnio redakciją teismas privalėtų skirti bausmę nesusijusią su areštu ar laisvės atėmimu, tačiau BK 151 straipsnio sankcija numato tik arešto arba laisvės atėmimo iki 3 metų bausmę. Ir kodėl už tokio pavojingumo

veiką (artimą išžagininimui) imperatyviai neturėtų būti skiriama su laisvės atėmimu susijusi bausmė?

- 2) Nors sekantis šio straipsnio teiginys ir nėra imperatyvus, kuris nustato, kad „asmeniui, pirmą kartą teisiamam už neatsargų arba apysunkį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusią bausmę“, tačiau jis orientuoja į akivaizdžiai per švelnią baudžiamąją politiką. Štai, pagal tokį įstatymo reikalavimą teismas paprastai neturėtų skirti net arešto, jau nekalbant apie laisvės atėmimą už tokias veikas kaip kvalifikuota vagystė (BK 178 str. 2 d.), plėšimas (BK 180 str. 1 d.), turto prievartavimas (BK 181 str. 1 d.), jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas (BK 153 str. 1 d.) ir t.t.
- 3) Taip pat siūlytina atskirai baudžiamajame kodekse apibrėžti sąvokas „pirmą kartą teisiamas“ vartojamą BK 55 str. bei „pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką“, vartojamą BK 39, 40 straipsniuose. Reikėtų įstatymo lygmeniu apsispręsti, ar tai tapačios sąvokos, ar vis dėl to „pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką“ yra siejama su realiu faktu, jog asmuo nusikalstamą veiką padarė pirmą kartą, nesiejant to su išnykusiais teisiniais padariniais (pavyzdžiui, atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės, teistumo išnykimu ir pan.).

6. Dėl Projekto 29 ir 30 straipsnių. **BK 63 ir 64 straipsnių pakeitimas**

Šių straipsnių pakeitimas yra kritikuotinas. Jei dar būtų galima suvokti siūlymą atsisakyti visiško bausmių sudėjimo BK 63 straipsnio taikymo atveju, tai visiškai neaišku, kodėl visiškas sudėjimas nėra galimas BK 64 straipsnio atveju, kai asmuo padaro naują nusikalstamą veiką neatlikęs bausmės. Juo labiau, kad visiškas bausmės sudėjimas teismų praktikoje yra taikomas itin retai ir teismai šia norma tikrai nepiktnaudžiauja. Siūlytina nepritarti šiam siūlymui.

7. Dėl likusių Projekto straipsnių pastabų šiuo metu neturime.

Dekanė

Prof. dr. Lyra Jakulevičienė